

<<ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԿՐԹԱՀԱՄԱԼԻՐ>>

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ Ինքնուրույն գործունեության
կազմակերպում տարբեր տարիքային
խմբերում

Կատարող՝ Սուսաննա Դավթյան
Ղեկավար՝ Մարինե Մանուկյան

Երևան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածություն.....	3
2. Ինքնուրույնություն հասկացությունը.....	4
3. Ինքնուրույնությունը տարիքային ժամանակահատվածներում.....	5
4. Ինքնուրույնության բնութագիրը որպես անհատականության հատկանիշ.....	8
5. Նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման մանկավարժական պայմաններն և խնդրի տեսական հիմնավորումը.....	13
6. Եզրակացություն.....	20
7. Գրականության ցանկ.....	21
8. Հավելված.....	22

Ներածություն

Թեմայի արդիականությունը կայանում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների առանձնահատկությունների, տեսակների, նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնությունության ձևավորման անհրաժեշտության և այդ առումով կրթական գործընթացի կազմակերպումն ապահովելու անհրաժեշտության միջև: Ինչպես նախկինում հայտնի մանկավարժների, հոգեբանների կողմից ուսումնասիրվել է, այպես և այսօր արդի է նախադպրոցականի ինքնությունության ձևավորման պայմանները: Արդիական է այն թե ինչպե՞ս օպտիմալ կերպով կազմակերպել ուսումնական գործընթացը նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնությունության ձևավորման ուղղությամբ: Վերջին տարիներին երեխաների ինքնությունությունը գնալով դառնում է գիտնականների, ուսուցիչների և մանկավարժների մեծ ուշադրության առարկա:

Թեմայի նպատակն է՝ ուսումնասիրել նախադպրոցականի ինքնությունության ձևավորման մանկավարժական պայմանները:

Նպատակից բխող խնդիրներն են՝

- ✓ Բացահայտել նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնությունության ձևավորման խնդիրը:
- ✓ Ներկայացնել նախադպրոցականի ինքնությունության ձևավորմանը նպաստող պայմանները մանկավարժական ներգործությամբ:

Աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, տեսական մասից, գրականության ցանկից և հավելվածից: Աշխատանքի ծավալը համակարգչային շարվածքով կազմում է 24 էջ:

Ինքնուրույնություն հասկացությունը

Ինքնուրույնությունը համարվում է հասարակության մեջ անձի արդյունավետ գործառույթ, նրա բարեկեցությունն ապահովող կարևորագույն գործոններից մեկը (Է. Դեթի, Ռ. Ռայան և ուրիշներ) որը նաև անձի կյանքում կարևոր նշանակություն ունեցող պահանջմունք է, որի ֆրուստրացիան լուրջ հետևանքներ է ունենում անձի հոգեկան առողջության, զարգացման գործընթացի սոցիալական

հարմարման

վրա

Ինքնուրույնությունը անձի հավաքական հատկանիշ է, որն ունի մի շարք բաղկացուցիչներ և ենթադրում է նախաձեռնողականություն, ակտիվություն, ինքնավստահություն, նպատակասլացություն: Ինքնուրույնությունն անձի կենտրոնական հատկանիշ է:

Ինչու՞ է ինքնուրույնությունն այսքան կարևորում:

Պատճառն այն է, որ որևէ համակարգ չի կարող համարվել զարգացած կամ զարգացող, եթե այն ինքնուրույն չէ: Ցանկացած կախյալ վիճակ համարվում է ավելի ցածր մակարդակում գտնվող համակարգ, քան ինքնուրույնությունը:

Ի՞նչն է անձի անհատական զարգացման գործընթացում խթանում ինքնուրույնության ձևավորմանը:

Առաջին հերթին, կարևոր է չխանգարել տվյալ որակի ձևավորմանը, քանի որ ինքնուրույնությունն անձին ներհատուկ ու բնագդային հատկություն է. մարդն իր ծնված օրվանից ի վեր ձգտում է ինքնուրույնության: Օրինակ՝ տարբեր տարիքային փուլերում երեխան փորձում է իրեն հասանելի թվացող գործողությունները կատարել ինքնուրույն: Այսինքն՝ սա մի բնագդային հատկություն է, որ երեխան ունի, և եթե մենք չեք խանգարում այս հատկության զարգացմանը, ապա այն ինքնաբերական զարգանում է և արդյունքում ունենում ենք կայացած անձ և անհատ, ով հստակ գիտակցում է ինչ է ցանկանում, ինչպախիսի հնարավորություններն ունի իր ցանկություններին հասնելու համար և ինչ է իրենից պահանջվում լրացուցիչ:

Երեխայի ինքնուրույնության ձևավորմանը նպաստում է նաև նրան ազատելը սխալվելու վախից: Միայն սխալվելու վախ չունեցող մարդիկ կարող են ինքնուրույն լինել: Ինքնուրույն մարդիկ փորձում են հավատարիմ լինել սեփական ցանկություններին և ինքնուրույն մարդիկ կարողանում են ավելի իրատեսորեն գնահատել իրենց հնարավորություններն ու կարողությունները: Մնացած բոլորը հավատում են արտաքին աշխարհից եկած գնահատականներին և իրատեսորեն չեն գնահատում սեփական կարողությունները: Ինքնուրույն մարդիկ պատասխանատու են

վերաբերվում սեփական քայլերին: Եվ ի վերջո, սա այն որակն է, որի կարիքը մենք ունենք անկախ քաղաքացու ձևավորման գործընթացում:

Ինքնուրույնությունը տարիքային ժամանակահատվածներում

Ինքնուրույնությունը արժեքավոր որակ է, որը մարդուն պետք է կյանքում: Անհրաժեշտ է դաստիարակել դա երեխաների մեջ վաղ մանկությունից: Ըստ բնության, երեխաները շատ ակտիվ են: Շատ հաճախ նրանք ձգտում են ինքնուրույն կատարել տարբեր գործողություններ: Եվ մեզ մեծահասակներիս համար կարևոր է աջակցել նրանց այդ հարցում: Որքա՞ն հաճախ մեզանից յուրաքանչյուրը, ի պատասխան երեխայի առաջարկի ինչ-որ բան անելու օգնություն չցուցաբերի, այլ առաջարկի ինքնուրույն անել, այնքան շուտ երեխան կփորձի անել ինքը: Հաճախ տարբեր պատճառներով, որոնք կարող են լինել, օրինակ, ժամանակի պակասը, ըստ մեզ երեխայի անկարողությունը, անորոշությունը, մենք ձգտում ենք ամեն ինչ անել նրա փոխարեն:

Ինքնուրույնության զարգացման մոտեցումն համար անհրաժեշտ են պայմաններ, որոնք պահանջում են, որ երեխան անընդհատ դրսևորի անկախություն: Այս դեպքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել երեխայի անհատական առանձնահատկությունները և բնածին հակումները: Նույնանման պայմաններում տարբեր երեխաներ տարբեր կերպ են գործում, և ձեռքբերումների արդյունքը միշտ անհատական է: Եթե անկախությունը «մարզվում է» տարբեր իրավիճակներում տարբեր պայմաններով, ապա վերջում այն «ամրագրված է» որպես երեխայի դրական փորձ և դառնում է նրա անձի որակը:

Ինքնուրույնությունը աստիճանաբար զարգանում է, և այս գործընթացը սկսվում է բավականին շուտ: Փորձենք նշել մարդկության այս կարևորագույն որակի ձևավորման համար ամենակարևոր փուլերն ըստ տարիքային ժամանակահատվածների:

Վաղ տարիք

1. Պետք է հիշել, որ երեխայի համար անհրաժեշտ է չիրականացնել այն, ինչ նա կարող է ինքնուրույն անել: Եթե երեխան արդեն սովորել է, օրինակ, ուտել կամ հագնվել առանց մեծահասակի օգնության, ապա պետք է տալ հնարավորություն նրան անել այնինքնուրույն: Բհարկե, կարող ենք երեխային ավելի արագ հագցնել, քան ինքն է

դա անում, կամ կերակրել նրան առանց իր հագուստը և իր շուրջը կեղտոտելու, բայց այդ ժամանակ կխանգարենք երեխայի ինքնությունության աճին:

2. Երեխային պետք է օգնել միայն այն դեպքում, երբ ինքն է մեծահասակից օգնություն խնդրել: Անհրաժեշտ չէ միջամտել երեխայի գործունեությանը, երբ նա ինչ-որ բանով է զբաղված, եթե չկա անհրաժեշտություն: Իհարկե, մեծահասակները հաճախ ավելի լավ են հասկանում, թե ինչպես իրականացնել այս կամ այն գործողությունը, բայց կարևոր է հնարավորություն տալ երեխային ինքնություն լուծում գտնելու: Թող նա սովորի որոշ բաներ ինքնություն ընկալել և փոքրիկ բացահայտումներ անել: Բայց պետք է զգույշ լինել: Եթե երեխան անում է մի բան, որը վտանգավոր է նրա համար, ուրեմն, իհարկե, նա պետք է պաշտպանված լինի դրանից, նույնիսկ եթե չի հարցնում դրա մասին:
3. Անհրաժեշտ է ամբողջությամբ խրախուսել ինքնությունության ցանկությունը: Այս տարիքում երեխան շատ հաճախ կրկնում է. «Ես ինքս»: Կարևոր է նրան չխոչընդոտել այս ցանկության մեջ (իհարկե, բանականության շրջանակներում), ամեն կերպ խթանել ինքնություն գործողությունների իր փորձերը: Շատ հաճախ, մեծահասակները իրենց երեխայի թերի փորձերին՝ ինքնություն ինչ-որ բան անելու վատ են արձագանքում, այն ինչ անհրաժեշտ է հնարավորություն տալ փորձելու երեխային ոչ միայն ինքնություն, այլև քրտնաջան աշխատել: Անհրաժեշտ է աջակցել երեխային և հաստատել նրա գործողությունները, քանի որ նրան դա շատ պետք է: Հիմնական բանը նրա անարդյունավետ փորձերը ծաղրի չենթարկելն է: Իրոք, երբեմն մեծ ջանքեր են պահանջվում երեխայից, որպեսզի կատարվի այն, ինչ մեծահասակին թվում է պարզ և հեշտ: Եթե երեխան հաջողության չի հասնում, կարող ենք նրբանկատորեն բացատրել սխալը վստահ լինելով, որ կուրախացնենք նրան, երբ օգնենք նրան հավատալ, որ հաջողության կհասնի:

Նախադպրոցական տարիք

1. Այս տարիքում ճիշտ է երեխային հնարավորություն տալ ընտրելու այն, ինչ այսօր ցանկանում է հագնել: Բայց չպետք է մոռանալ, որ երեխան ընտրության հարցում օգնության կարիք ունի: Նրան պետք է, օրինակ, բացատրել, որ աշուն է, անձրև է, դրսում ցուրտ է, ուստի ամառային հագուստը պետք չէ հանել մինչև գարուն, բայց

աշնանային հագուստներից նա կարող է ընտրել այն, ինչ իրեն ամենից շատ դուր է գալիս:

2. Չափահասի հիմնական խնդիրն է երեխային սովորեցնել այն գաղափարը, որ նրա համար, ինչպես և բոլորի, կան պահվածքի որոշակի կանոններ և նորմեր, որոնց նա պետք է համապատասխանի: Դրա համար անհրաժեշտ է երեխային տալ իր տարիքին համապատասխանող հանձնարարական: Բհարկե, նախադպրոցական տարիքում երեխայի հնարավորությունները դեռ շատ փոքր են, բայց, այնուամենայնիվ, դրանք գոյություն ունեն: Նույնիսկ 2-3 տարեկան փոքր երեխաները, և հատկապես նախադպրոցական տարիքի երեխաները, կարողանում են հավաքել և մաքրել, օրինակ, իրենց խաղալիքների անկյունը: Բացի այդ նախադպրոցականի պարտականությունը կարող է լինել սենյակային բույսերի խնամքը խմբասենյակում, օգնել նախաճաշին կամ ճաշին ավսենները դնել սեղանի վրա (անձեռոցիկները պատրաստել, հաց դնել և այլն): Պետք չէ զերծ պահել երեխային խնդիրներից. Թող նա բախվի իր գործողությունների կամ անգործության բացասական հետևանքներին և փորձի դիմակայել:
3. Ինքնուրույնության դաստիարակությունը ներառում է նաև երեխայի ինքն իր համար ինչ-որ բան գտնելու կարողություն ձևավորելու ունակություն և ինչ-որ ժամանակ ինչ-որ բան անելու, առանց մեծահասակի ներգրավվածության:
4. Մեծահասակների հիմնական սխալը երեխաների ինքնուրույնության դաստիարակության մեջ, ամենից հաճախ երեխայի ակտիվության սահմանափակումը է և նրա գործողություններին լիակատար աջակցության ցուցաբերումը:

Այսօր հիմնական խնդիրն է անպաշտպան երեխաներին սովորեցնել լինել անկախ, ինքնավստահ, հարմարվել ժամանակակից հասարակության կենսապայմաններին: Եվ միայն դաստիարակության ճիշտ կազմակերպմամբ, երեխաների լայն ներգրավվածությունը տարբեր տեսակի գործունեության մեջ, որտեղ գերակշռում է գործունեության դրդապատճառների որոշակի պարամետրեր կստանում եք ցանկալի արդյունք:

Ժամանակակից մանկավարժությունը կարծում է, որ առավել բարենպաստ արդյունքներ են ձեռք բերվում, երբ տեղի է ունենում համագործակցություն ընտանեկան դաստիարակության և մանկապարտեզի մանկավարժական ներգործության ընթացքում: Հետևաբար, ծնողների հետ

կանոնավոր խոսակցությունները երեխաների համար ինքնուրույնության խթանման անհրաժեշտ պայման են:

Անհրաժեշտ է, նույնիսկ անհաջող փորձ կատարելու դեպքում կամ մեծահասակի օգնությամբ չմերժել կատարել երեխայի ցանկությունը ինքնուրույն ինչ-որ բան անելու, պետք է խրախուսել նրան, հաշվի առնելով նրա անհաջողության պատճառը և ուղղորդել ճիշտ գործողություններ կատարել ապագայի համար:

Ինքնուրույնության բնութագիրը որպես անհատականության հատկանիշ

Երեխայի ինքնուրույնության զարգացումը, որն ապագայում անհրաժեշտ կլինի և իրականացնելու է ցանկացած ոլորտում, մշտապես ուշադրություն է հրավիրել մանկավարժական ոլորտում և մանկապարտեզում կրթական գործընթացի կարևորագույն խնդիրներից մեկն է եղել: Դիտարկենք «ինքնուրույնության» հայեցակարգի որոշման տարբեր տարբերակներ (աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1

N°	Աղբյուր սահմանման (հեղինակ)	Սահմանման բնութագիրը
1.	Ռուսաց լեզվի բացատրական բառարան	Ինքնուրույնությունը հնարավորություն է որոշումներ կայացնելու կազմակերպչական հարցերում առանց հրահանգների բարձրագույն կազմակերպությունների, կենտրոնում:
2.	Ռուսական մանկավարժական հանրագիտարան	Ինքնուրույնությունը անհատի առաջատար հատկություններից մեկն է, որն արտահայտվում է որոշակի նպատակներ դնելու և սեփական ուժերով դրանց հասնելու ունակությամբ, ինչը նախատեսում է անձի պատասխանատու վերաբերմունք նրա վարքի նկատմամբ, գիտակցաբար և պրակտիկորեն գործելու կարողություն, ոչ միայն ծանոթ միջավայրում, այլև նոր պայմաններում, ներառյալ ոչ ստանդարտ որոշումներ պահանջող համարը:

3.	Մ.Ա. Դանիլով	Ինքնուրույնությունը անհատի անհատական հատկություններն են, այսինքն՝ ինքնուրույն մտածելու, ցանկություն և կարողություն; նոր իրավիճակում ելք գտնելու ունակություն, նոր առաջադրանքի ձեր մոտեցումը գտնելու հնարավորություն. ցանկություն ոչ միայն հասկանալու ձեռք բերված գիտելիքները, այլև այն ձեռք բերելու մեթոդները. սեփական դատողության ինքնուրույնություն:
4.	Բ.Ն Կրավնիչ Վ.Բ.Սելիվանով	Ինքնուրույնությունը անհատի կամքի որակն է, որն արտահայտվում է իր կրթական աշխատանքում և սոցիալական գործունեությունը գիտակցաբար ուղղելու ունակության մեջ, նրա պահվածքում, ըստ սեփական հայացքների և համոզմունքների, հաղթահարելով այդ նպատակին հասնելու խոչընդոտները:

Ուսումնասիրելով «ինքնուրույնության» հայեցակարգը տարբեր աղբյուրների տեսանկյունից, մենք կցանկանայինք ուշադրություն դարձնել այն փաստի վրա, որ ամենուր այս սահմանումը գտնվում է դասընթացի դրդապատճառային և գործառնական կողմի միասնության մեջ. Ցանկանալ, կարողանալ, ձգտել, կարողանալ իրականացնել, որտեղ կա հարստացում ինքնուրույն ուսումնասիրության դրդապատճառների՝ կարիքների, հետաքրքրությունների: , նպատակներ, ինչպես նաև հմտությունների ինքնուրույն ուսումնասիրության և առաջադրանքների լուծման տարբերակներ: Մեր ուսումնասիրության համար այս հասկացությունները մեծ նշանակություն ունեն, և ճիշտ կլինի առանձնացնել բոլոր ավելի բարձր սահմանումները՝ որպես հիմնական:

<<Ինքնուրույնություն>> տերմինը տարբեր կարծիքների տեսանկյունից ուսումնասիրելով՝ անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել այն բանին, որ ամենուր այդ տերմինը գնում է ուսուցման մոտիվացիոն և գործառնական կողմի ընդհանրության մեջ՝ ցանկանալ, կարողանալ, ձգտել, լինել ընդունակ գործելու, որտեղ ընթանում է ինքնուրույն ուսուցման մոտիվների՝ կարիքների, շահերի, ձգտումների հարստացումը, ինչպես նաև ունակությունների ինքնուրույն որոնման և առաջադրված խնդիրների լուծման ուղիները: Ինքնուրույնություն հասկացության վերաբերյալ այս փաստերի և տեսակետների ամփոփումը ցույց է տալիս, որ շատ հեղինակների կողմից ինքնուրույնության

պայմանների և միջոցների բացահայտման դեպքում փորձ է արվում առանձնացնել հնարավորինս շատ տարբեր գործոններ, որոնք հեռու են երեխայի անձի որակների զարգացման տեսանկյունից միանշանակ լինելուց:

Առանձնացնենք ինքնուրույնության դրսևորման հինգ բաղադրիչ (հեղինակ՝ Յ. Ն. Դմիտրիևա).

1. Շրջապատ և գիտելիքների համակարգ.
2. Մտավոր գործունեության մեթոդներին տիրապետում:
3. Որոշակի կազմակերպչական տեխնոլոգիական հմտությունների տիրապետում:
4. Կամային նպատակասլացություն.
5. Անձի ուղղվածությունը իր կարիքների հետ կապված խնդիրների լուծմանը :

Առաջին հայացքից ինքնուրույնության հասկացությունը մարդու սովորական, պարզ, քաջ հայտնի անձնային որակն է, դրա մասին անընդհատ խոսում են մարդիկ, այն առանձնացված է գիտական շրջանակներում և մանկավարժների աշխատանքում : Նույնիսկ դաշնային պետական կրթական ստանդարտում (ԴՊԿՍ) ուշադրություն է դարձվում այս հասկացությանը: Սակայն չնայած սահմանման պարզությանը՝ ամեն տարի այդ տերմինը լցվում է ավելի շատ նոր իմաստալից նյութով, նրան հասնում է իր ուրույն տեղը մանկավարժական գործընթացում, և այն դառնում է անձի հիմնարար հատկանիշներից մեկը: Ինքնաապահովման ֆենոմենը պետք է հասկանալ որպես անձի համընդհանուր որակ: Որպես անհատական որակ՝ ինքնուրույնությունը պարունակում է ինքնադրսևորման տարբեր ձևեր. 1. Ինքնակրթություն (ինքնուրույն աշխատանքի մեթոդով ստացվող կրթություն): 2. Ինքնադաստիարակում (ինքնակատարելագործման սեփական ջանքեր): 3. Ինքնորոշում (անձնական ընտրության արդյունք): 4. Ինքնաարտահայտում (սեփական հնարավորությունների, անձնական անհատականության և ցանկությունների դրսևորում): 5. Ինքնություն (անձի հարաբերակցությունը մեկի հետ): 6. Ինքնագիտակցություն (գիտակցումը որպես ուսանող, ղեկավար, աշխատող և այլն): 7. Ինքնապաշտպանություն (պահպանելով իրեն արտակարգ իրավիճակներում). 8. Ինքնատիրապետում (մարդու անձնական գործունեության գիտակցված գնահատում և կարգավորում) և այլն: Մենք նաև ցանկանում ենք տեսնել հոգեբանամանկավարժական գրականության կողմից ինքնուրույնության տարբեր տեսակներ և եզրակացություններ անել նրա ամենակարևոր և նշանակալի հատկությունների մասին վերացական վերլուծության մակարդակով՝ որպես անձի որակի մասին: Մանկական

ինքնուրույնության խնդիրը վերջերս ավելի ու ավելի է գրավում հոգեբանների և մանկավարժների ուշադրությունը: Էթնոլոգիայի տեսանկյունից <<ինքնուրույնություն>> բառը կարող է սահմանվել որպես <<ինքն>> և <<կանգնել>>, <<ինքնություն>>, <<անկախություն>>: <<Ինքնուրույնությունը անձի ընդհանրացված հատկությունն է, որը դրսևորվում է նախաձեռնողականության, քննադատության, ինքնագնահատականի և իր գործունեության ու վարքագծի համար անձնական պատասխանատվության զգացումով>>: Մանկավարժության տեսանկյունից ինքնուրույնության դրսևորումը կապված է գործունեության կամ դրա պատրաստվածության հետ, այսինքն՝ ինքնուրույնությունը մարդու կողմից իր գործունեությունն ու գործառնությունը կազմակերպելու միջոց է: Այս ամենը անքակտելիորեն միահյուսվում է մանկապարտեզներում երեխաների դաստիարակության և ուսուցման հետ, ավելի ճիշտ՝ բարձր տեխնոլոգիական հասարակության մեջ կյանքի պայմաններին ներկայիս սերնդի պատրաստվածության դժվարությունները լուծելու անհրաժեշտության հետ, կրթական գործընթացի կազմակերպման գործնական-կողմնորոշված հասանելիության հետ: Մանկավարժության մեջ հստակեցվում է, որ երեխաները մանկապարտեզում դաստիարակության և ուսուցման ընթացքում պարտավոր են իրենց հնարավորությունների ուժով սովորել՝ անկախ մեծահասակից, դնել իրենց գործունեության նպատակներն ու խնդիրները, վերլուծել դրա պայմանները, ձևակերպել խնդիրներն ու վարկածները: Հետո նախադպրոցականները պետք է սովորեն փնտրել բարդ իրավիճակների տարբեր լուծումներ և իրենց լուծման միջոցները գտնել, հաղթել տարաձայնությունները, կազմակերպել և հարմարեցնել ինչպես իրենց, այնպես էլ անհատական և թիմային աշխատանքը՝ հասնելով բարձր արդյունքների: Ինքնուրույնության ձգտումը բնորոշ է նախադպրոցական տարիքի բոլոր երեխաներին: Սա աճող երեխայի ներքին պահանջն է, որը պետք է պահպանել և զարգացնել: Ինքնուրույնությունը ուսումնասիրվել է շատ գիտնականների և ուսուցիչների հետ, ինչպիսիք են՝ Վ. Դ. Իվանովի, Կ. Պ. Կուզովկովոյ, Լ.Ս. Վիգոդսկիյ, Ա.Ն.Լեոնտևիկ, Ս.Լ. Ռուբինշթեյն, Ս.Ռ. Բուռ, Լ.Ֆ.Աստրովսկիյ, Տ. Գուսկով, Ի.Ս. Կոն, Ա.Ա. Լյուբիմսկիյ, Ե.Օ.Սմիրնով:

Փոքր երեխաների ինքնուրույնության արդյունավետ զարգացումը մեծ հաշվով ուղղված է անձի զարգացմանը և նրա՝ ապագայում ձևավորմանը ավելի մեծ փորձով, քանի որ ինքնուրույնությունը չի կարող գոյություն ունենալ անհատի այլ հատկանիշներից զատ (կամայականություն, կամք, նպատակասլացություն), առանց դրա երեխայի ինքնությունը չի լինի ամբողջական: Արդեն ավագ նախադպրոցական տարիքում հետևելով Տ. Ա. Վլասովայի, Օ. Վ. Զիմոնինայի, Լ.Ա. Պորեմսկիի փորձին՝ երեխաների ինքնավստահությունը հնարավորություն է տալիս օգտագործել

ունակությունները, ջանքերի շնորհիվ հաղթահարել բոլոր հնարավոր դժվարությունները, կարողանալ հասցնել իրենց ջանքերը մինչև վերջ: Երեխաները ցանկություն են հայտնում օգնել իրենց ընկերներին, աջակցում են նրանց, ովքեր չեն կարողանում հաղթահարել, ընդ որում՝ կլանում են գիտելիքները՝ հետևելով այլ երեխաների գործունեությանը: Երբ դպրոցի նախապատրաստական խմբի երեխաներն արդեն շատ ավելի հազվադեպ են օգնություն խնդրում մանկավարժներից առօրյա իրավիճակներում, նրանք ինքնուրույն գործելու ցանկություն ունեն: Բայց միևնույն ժամանակ նրանք ունենում են մեծահասակների խորհրդի, իրենց վերահսկողության կարիքը, և եթե չաջակցենք երեխաներին, նրանք չեն կարողանա լուծել իրենց առջև դրված առաջադրանքները (Տ.Ա. Վլասովա, Օ.Բ.Ջիմոնինա) [4]: Նախադպրոցական անձի ձևավորման գործընթացում նրա բնավորությունը կտեղափոխվի դինամիկ, բազմակողմանի բարքերի ուղղությամբ և կբնութագրվի հետևյալ կանոններով. 1. Ընդօրինակություն (երբ երեխան կրկնում է մեծահասակների աշխատանքը): 2. Արդեն ավելի վաղ յուրացված հմտությունների իրականացում (երբ երեխան ձեռք բերված գիտելիքները կիրառում է նոր, բայց ստանդարտ պայմաններում): 3. Ձեռք բերված գիտելիքների և հմտությունների ստեղծագործական օգտագործումը:

Բայց ինքնուրույնության այդ կանոններին պետք է ուշադրություն դարձնել ոչ նախադպրոցականի ձևավորման մակարդակով, այլև նրա տարիքով, ուսուցչի գործունեության դերով, կատարված աշխատանքի որակով և դրա առանձնահատկություններով: Յ. Ն. Դմիտրիևան առանձնացրեց ինքնուրույնության հիմնական բաղադրիչները. 1. Որոշակի հմտությունների տիրապետում, 2. Կամային ձգտում, 3. Խնդրի լուծմանն անձի ուղղությամբ (հուզական ֆոն)՝ կապված դրա անհրաժեշտության եւ շահերի հետ: Ըստ Լ. Ա. Պորեմբսկոյի, Ֆ. Բ. Իզոտովայի՝ ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ կատարվող գլխավոր գործընթացը ինքնուրույնության կայացումն է՝ երեխաների գործունեության փուլային բարդացումը, որոնք բերում են նրանց ինքնուրույն լուծումները, աշխատանքի բովանդակության բարդության մակարդակի բարձրացումը և բարդացումը: Ինքնուրույնության ձևավորման համար առավել կարևոր դեր է խաղում ստեղծագործական ուղղությունը, որն արտահայտվում է նախկինում երեխաների ստացած գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների նորարարական օգտագործման մեջ: [6]

**Նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման մանկավարժական
պայմաններն ու խնդրի տեսական հիմնավորումը**

Քննարկենք նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման խնդիրը: Հոդվածում ներկայացված են ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման հոգեբանա-մանկավարժական պայմանները: Բանալի բառերը՝ ինքնավստահություն, նախաձեռնություն, ձևավորում, զարգացում, նախադպրոցահասակ երեխա, ծանոթություն:

Քննարկվող խնդրի արդիականությունը բացատրվում է նրանով, որ ժամանակակից հասարակությունը կարիք ունի քաղաքացիների, որոնք տարբերում են նպատակասլացությունը, դիտողականությունը, խորը գիտակցումը, դժվար իրավիճակից ելք գտնելու ունակությունը, շարժունակությունը: Այս առումով կրթությունը ուղղված է երեխաների մոտ ինքնուրույնության, նախաձեռնողականության, շրջապատող աշխարհի ճանաչողության ակտիվության, գործունեության մեջ սուբյեկտային դիրքորոշման ձևավորմանը: Այդ ուղղությունը դիտարկվում է օրենսդրական մակարդակով: Նախադպրոցական կրթության դաշնային պետական կրթական ստանդարտը շեշտում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների նախաձեռնության զարգացման և ինքնուրույնության անհրաժեշտությունը նրանց համար հատուկ գործունեության տեսակներում՝ խաղային, հաղորդակցական, շարժողական, պատկերային, ճանաչողական և այլն: Անդրադառնանք ուսումնասիրվող խնդրի առանցքային հասկացությունների սահմանմանը: Դիտարկենք <<ինքնուրույնություն>> և <<նախաձեռնողականություն>> տերմինների հարաբերակցությունը: Դ. Ն. Ուշակովի բացատրական բառարանում <<ինքնուրույնություն>> հասկացությունը դիտվում է որպես անհատի անկախ գործողություններ, դատողություններ, նախաձեռնության տիրապետման կարողություն, վճռականություն : [4] Հոգեբանության մեջ ինքնուրույնությունը անձի ընդհանրացված հատկությունն է, որը դրսևորվում է նախաձեռնողականության, քննադատության, ինքնագնահատականի և սեփական գործունեության ու վարքի համար անձնական պատասխանատվության զգացումով: Հոգեբանները պնդում են, որ ինքնուրույնությունը մտքի, զգացմունքների ու կամքի ակտիվ աշխատանք է: Այն ձևավորվում է երկկողմանի կապի հիման վրա՝ մտավոր և էմոցիոնալ գործընթացների զարգացման՝ որպես ինքնուրույն դատողությունների և գործողությունների անհրաժեշտ նախադրյալներ, ինչպես նաև գիտակցաբար մոտիվացված գործողություններ ընդունելու և ընդունված որոշումների հաջող կատարմանը հասնելու ունակության ձևավորման՝ ի հեճուկս հնարավոր դժվարությունների: Սա մոտիվացիոն որակ է, որը դիտվում է որպես մարդու վարքագծի կամային բնութագիր:

<<Խորհրդային հանրագիտարանային բառարան>> - ում նախաձեռնությունը որևէ գործում առաջին քայլն է, գործունեության նոր ձևերի ներքին մղումը, ձեռներեցության, ինքնակարգավորում, ղեկավարում, առաջնորդող դեր ցանկացած գործողություններում: Այսպիսով նախաձեռնողականությունը ինքնուրույնության մասնավոր դեպք է, նախաձեռնության ձգտում, գործունեության ձևերի կամ կյանքի դասավորության փոփոխություն: Ի սկզբանե, երեխայի ինքնուրույնության ձևավորման խնդիրը ներկայացրել է անտիկ փիլիսոփաների աշխատանքներում՝ Արիստոտելի, Սոկրատեսի, Պլատոնի և այլն: Հետո այն ստացել է զարգացման մանկավարժական գաղափարներ Յ.Ա. Կոմենսկու, Ի.Գ. Պեստալոցցիի, , Ա. Դիստերվեգի, հայրենական մանկավարժների և հեղափոխականների՝ Վ. Գ. Բելինսկինի, Ա. Ի. Հերգենի, Ն. Ա. Դոբրոյուբովանի, Ա. Ն. Ռադիշչևի, Լ.ն. Տոլստոյի, Կ. Դ. Ուշինսկու, Ն.Գ. Չերնիշևսկու և ուրիշների աշխատանքներում: Սոկրատը հատուկ ուշադրություն է դարձրել երեխաների ճանաչողական ակտիվության և ինքնուրույնության հատուկ ղեկավարությանը: Փիլիսոփայի կարծիքով՝ նման ղեկավարությունը ենթադրում է հարցերի և առաջադրանքների նախնական պատրաստում: Այս մեթոդը կոչվում է էվրիստիկ զրույց: Վերածննդի ժամանակաշրջանում ինքնուրույնության զարգացման, մտքի դաստիարակության և մտածողության քննադատության գաղափարի արժեքը ներկայացված է Ֆ. Ռաբլեի, Մ. Մոնտենյայի, Տ. Մորայի, Դ. Լոկայի և այլոց աշխատություններում: Ակտիվությունն ու ինքնուրույնությունը որպես դիդակտիկայի առաջատար սկզբունքներից մեկը դիտարկեցին Յ. Ա. Կոմենսկին, Ժ.Ժ. Ռուսսոն, Ի.Գ. Պեստալոցցին, Ա. Դիստերվեգը, Ն.Ի. Նովիկովը, Կ. Դ. Ուշինսկին: Ժ. Ժ. Ռուսսոն կողմնակից էր ազատ դաստիարակության տեսությանը և կարծում էր, որ երեխայի զարգացման շարժիչը հետաքրքրությունն է շրջակա աշխարհի գործունեության և իմացության նկատմամբ: Իր հերթին երեխայի՝ գործունեության նկատմամբ հետաքրքրության հենարանը թույլ է տալիս մանկավարժին խթանել ինքնուրույնությունը: Յ. Ա. Կոմենսկին ձևավորել է երեխաների ինքնուրույնությունը կազմակերպության դիտարկումների միջոցով, ինչպես նաև խոսքի զարգացման և կիրառական գործունեության ոլորտների գործընթացներում: Ի. Գ. Պեստալոցցին կարևորում էր էվրիստիկական դիտարկումները: Ա. Դիստերվեգը կարծում էր, որ երեխայի մտավոր զարգացման կարևորագույն միջոցը ուսուցման ընթացքում մանկական ինքնուրույնությունն է: Ըստ Դիստերվեգի՝ վատ ուսուցիչը հաղորդում է ճշմարտությունը, լավը սովորեցնում է այն գտնել:

Կ. Դ. Ուշինսկին հատուկ ուշադրություն էր դարձնում երեխաների աշխատանքին գիտելիքների յուրացման գործընթացում: Նա պնդում էր, որ մտքի ինքնուրույնությունը բխում է ինքնուրույն ձեռք

բերված գիտելիքներից: Երեխաները պետք է <<հնարավորինս ինքնուրույն աշխատեն, իսկ ուսուցիչը ղեկավարի այդ ինքնուրույն աշխատանքը և նյութ տա դրա համար>> [5, էջ 256]: Նախադպրոցական տարիքում ինքնուրույնության ձևավորման ներկայացված աշխատանքները պատկանում են Վ. Դ. Իվանովին, Ա. Կ. Օսինցկոյին, Ս. Ն. Տեպլյուկին, Տ. Ա. Մանրկովին, Կ. Պ. Կուզովկոյին, Ս. Լ. Ռուբենշթեյնին, Ռ. Ս. Բուռին, Լ. Ֆ. Օստրովսկուն, Տ. Գուսկովին, Ի. Ս. Կոպին, ա. Ա. Լյուբլինսկուն, Ե. Ն. Սմիրնովին և այլն: Ս.Ն. Թեփլյուկը կարծում է, որ ինքնուրույնությունը ծնվում է երեխայի կյանքի երկրորդ տարում, երբ նա ստանում է շարժումների, գործողությունների որոշակի ազատություն խաղի, շրջապատի ընկալման և հաղորդակցության մեջ: Ծնողների խնդիրն է նպատակաուղղված զարգացնել և ամրապնդել երեխաների ինքնուրույն հմտությունները տարբեր գործունեության մեջ: Ծնողները պետք է հիշեն, որ աստիճանաբար երեխայի ինքնուրույն գործողությունների քանակն ավելանում է, և մեծահասակների օգնությունը նվազում է: Ս. Ն. Տեփլյուկի կարծիքով՝ երեխաների ինքնուրույնության զարգացման ցուցանիշն է նրանց գործունեության արդյունավետությունը [7] : Վ. Դ. Իվանովը, ուսումնասիրելով այս խնդիրը, դիտարկել է <<ինքնուրույնության բավարար մակարդակ>> հասկացությունը: Որպես բավարար ինքնապահովման բաղկացուցիչ՝ նրանք սահմանել են

- քննադատությանն արձագանքելու և ընդունելու ունակություն,
- պատասխանատվություն իրենց գործողությունների համար,
- մարդու արտաքին և ներքին կարգապահություն:

Ըստ Ա. Ա. Լյուբլինսկի՝ ինքնուրույնությունը զարգանում է վաղ մանկությունից՝ տարրական հմտությունների և վարքագծի սովորությունների ամրապնդման հիման վրա :

Ս. Մոնտեսորին կարծում էր, որ ինքնուրույնությունը անձի կենսաբանական որակն է: Ինքնապահովման ակունքները վերաբերում են երեխաների շարժումներում հմտության ձեռքբերման, շրջվելու, նստելու, սողալու, քայլելու ունակությանը: Ե. Օ. Սմիրնովան ինքնապահովման տակ հասկանում է մարդու կարողությունը մշտապես դուրս գալ իր հնարավորություններից, նոր խնդիրներ դնել և դրանց լուծման ուղիներ գտնել: Երեխաների ինքնապահովման զարգացման նպատակով նա մեծահասակներին խորհուրդ է տվել գնահատել նրանց գործողությունները՝ դրանով իսկ պատճառաբանելով նոր հաջողություններն ու ձեռքբերումները: Ս. Լ. Ռուբենշթեյնը ինքնապահովումը դիտարկում է որպես նպատակներ և խնդիրներ դնելու, ինչպես նաև գործունեության ուղղությունը որոշելու ունակություն: Ըստ Ի. Մոլնարի՝ ինքնավստահությունը անհատի հուզական և մտավոր հատկությունների,

ուղղվածության և կամքի անբաժանելի արտահայտությունն է: Կ. Պ. Կուզակովան որոշել է նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության մակարդակը: Նախադպրոցականների ինքնապահովման չափանիշներն են կոնկրետ գործունեության բովանդակությունը (առարկայական, մտավոր, հաղորդակցական)՝ առանց մյուսների օգնության, ինքնուրույնության արտահայտվածության աստիճանը (համառություն, կենտրոնացում առաջադրանքի կատարման վրա): Ամփոփելով վերը նշվածը՝ կարելի է եզրակացնել, որ ինքնուրույնությունը անձի առաջատար հատկանիշն է, որը բնութագրվում է գործունեության նպատակադրելու ունակությամբ, համառորեն և կենտրոնացած կերպով հասնել դրա իրականացմանը առանց կողմնակի օգնության, ցուցաբերել պատասխանատվություն, նախաձեռնողականություն և ինքնատիրապետում: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ ինքնուրույնության ձևավորման գործընթացն ունի մի շարք առանձնահատկություններ: Ինչպես վերը նշեցինք ամենաամուր և արժեքավոր գիտելիքներն այն գիտելիքներն են, որոնք ձեռք են բերվել ինքնուրույն ճանապարհով: Հոգեբանության և մանկավարժության մեջ ուսումնասիրվում է ուսուցման հետազոտական մոտեցումը: Այս մոտեցումը հիմնված է երեխայի բնական ձգտման վրա՝ ինքնուրույն ճանաչելու շրջապատող աշխարհը, որը սահմանվում է որպես մարդու խորքային, ներքին, բնածին կենսաբանական պահանջ, որին անհրաժեշտ է աջակցել և զարգացնել: Այս պահանջարկի դրսևորման հիմքը Ի. Պ. Պավլովի կարծիքով նոր խթանին հոգեկան արձագանքն է՝ «<Ինչ է ռեֆլեքսը>>: Իր հերթին, Ն.Մ. Աքսարինան, Բ. Գ. Անանևը, Ռ. Ս. Բուռը, Ե. Ն. Գերասիմովին, Ս.Մ. Կրիվինը, Մ. Ի. Լիսինը և ուրիշ գիտնականներ հաշվում են, որ առաջին անգամ երեխան ինքնուրույնություն է ցուցաբերում կրտսեր նախադպրոցական տարիքում, երբ տեղի է ունենում անձի սկզբնական զարգացումը: Դա պայմանավորված է շիտակ քայլով և ազատությամբ, երբ շարժվում է տարածության մեջ: Երեխայի մոտ ինտելեկտի վաղ զարգացումը ըստ Գ. Դոմանի պայմանավորված է շարժողական ակտիվությամբ: Շարժման միջոցով երեխան կիմանա իր շրջակա իրականությունը: Այս երևույթը Գլեն Դոմանը մատնանշեց «<ֆիզիկական ինտելեկտի>> հասկացությամբ և դեմ հանդես եկավ երեխաների բարորմանը և երեսը ներքև թեքելը, քանի որ նա տեսնում է հետազայում պասիվության դրսևորման հիմնական պատճառը: Իսկ երեխաների ազատ և ինքնաբերական շարժումների, համար պայմանների ստեղծումը, ինչպես կարծում է գիտնականը, հակառակը, ապահովում է որոնողական ակտիվությունը երեխաների վարքագծում: Գիտնականների հետազոտություններով ապացուցված է, որ շարժողական ակտիվության սահմանափակումը և խոսքի արգելքների մշտական օգտագործումը («<չի կարելի>>

<<մի դիպչիր>> և այլն) խանգարում է երեխաների մոտ հետաքրքրասիրության և ինքնուրույնության զարգացմանը: Երեխայի կողմից աշխարհի ճանաչման և բացահայտման բարդության աստիճանը նշել է Ջերոմ Բրունները: Նա նույնականացնում է գիտնականի մտավոր գործունեությունը, ով եզակի բացահայտում է արել, նոր ճանաչող երեխայի մտավոր գործունեության հետ: Նախադպրոցական տարիքում ինքնուրույնության հետագա ձևավորումը կապված է երեխայի կողմից մանկական գործունեության հատուկ տեսակների (խաղային, աշխատանքային, ճանաչողական, կառուցողական, արդյունավետ և այլն) յուրացման հետ, որոնցում նա յուրացնում է գործունեության սուբյեկտի դիրքորոշումը: Սկզբնական շրջանում նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնությունը կրում է վերարտադրողական բնույթ՝ աստիճանաբար ձեռք բերելով գիտակցված և ինքնատիրապետվող գործունեության հատկանիշներ: Երեխաների գործունեության յուրաքանչյուր տեսակ առանձնահատուկ ազդեցություն ունի ինքնապահովման այս կամ այն բաղադրիչի զարգացման վրա: Խաղային գործունեությունն ապահովում է ակտիվության և նախաձեռնողականության զարգացումը (Ս. Ա. Մարության, Ն.Ի. Միխայլենկո, Դ. Բ. Էլկոնին), աշխատանքային գործունեությունը նպաստում է գործողությունների նպատակայնության և գիտակցականության ձևավորմանը, արդյունքի հասնելու հաստատակամությանը (Մ.Վ. Կրուլեխտ, Վ. Ի. Լոգինովա, Դ.Վ.Սերգեն), արդյունավետ գործունեությունը թույլ է տալիս ձևավորել երեխայի անկախությունը չափահասից և ստեղծագործական ինքնաարտահայտման եղանակները: Մենք հետևում ենք Տ.Ս.Բորիսկովայի տեսակետին: Բորիսովան կարծում է, որ նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման գործընթացում գոյություն ունեն երեք հիմնական բաղադրիչ՝ ինտելեկտուալ, զգացմունքային և կամային: Դիտարկենք յուրաքանչյուր բաղադրիչների բունավորակությունը: Մտավոր բաղադրիչի էությունը կայանում է նրանում, որ նախադպրոցական տարիքի երեխայի ինքնուրույնությունը կախված է մտավոր գործառույթների զարգացման մակարդակից (մտածողություն, հիշողություն, ուշադրություն և այլն), որի շնորհիվ նա կարող է իր գործողությունները ենթարկել առաջադրված խնդիրներին և հասնել նպատակին: Ինքնապահովման հուզական բաղադրիչը որոշում է նախադպրոցական տարիքի երեխայի զգացմունքները, որոնք կարող են բարձրացնել մտավոր գործունեության արդյունավետությունը: Նախադպրոցականների ինքնուրույնության կամային բաղադրիչը ձևավորվում է հատուկ միջոցների, դաստիարակության ձևերի և մեթոդների կիրառման միջոցով: Մ. Վ. Խարլամովը կարծում է, որ ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման

հիմնական պայմաններն են. * ինքնուրույն վարքի ձևերի վերաբերյալ պատկերացումների և գիտելիքների կուտակումը, երեխաների կողմից անձնային և սոցիալական առումով ինքնուրույնության կարևորության գիտակցումը; * գործունեության նկատմամբ դրական վերաբերմունքի ձևավորումը * գործունեության իրականացման ընթացքում ինքնագնահատման և ինքնագնահատման տարրերի ձևավորումը: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման ցուցանիշներին գիտնականները վերաբերում են.

- պատրաստվածություն և ցանկություն՝ լուծելու գործունեության խնդիրներն առանց օգնության և այլոց մասնակցության,
- գործունեության նպատակադրելու ունակություն,
- գործունեություն ծրագրելու կարողություն
- մտահղացումներն իրագործելու և առաջադրված նպատակին համարժեք արդյունքների հասնելու ունակություն:

Խնդրի տեսական վերլուծության հիման վրա մենք իրականացրել ենք ուսումնասիրություն ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորվածության մակարդակի հետազոտություն վերաբերյալ: Հետազոտությունն իրականացվել է ախտորոշիչ ընթացակարգերի դիտարկման և անցկացման ընթացքում: Ուսումնասիրության արդյունքում ստացված արդյունքները վկայում էին ինքնապահովման ոչ բավարար մակարդակի մասին: Առավել հաճախ երեխաները խնդիրներ են ունենում գործունեության ծրագրման հարցում, դժվարություններ ունենում, շտապում են օգնության դիմել մեծահասակներին, կորցնում են իրենց գործունեության նպատակը միջամտության ստեղծման պայմաններում: Ուսումնասիրությունը պարզել է նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման հոգեբանամանկավարժական պայմանների բացահայտման անհրաժեշտությունը:

- Երեխայի մոտ ինքնուրույնության զարգացման հարցերով ծնողների հետ մանկավարժների փոխգործակցության կազմակերպում և ընտանեկան դաստիարակության համակարգում գործունեության նախաձեռնություններ
- նախադպրոցական կրթական կազմակերպությունում առարկայական-զարգացնող միջավայրի ստեղծում, որը նպաստում է երեխայի մոտ շահագրգռվածության զարգացմանը և առանց մեծահասակների օգնության գործունեության խնդիրները ինքնուրույն լուծելու ձգտմանը

- մանկավարժի կողմից հատուկ մանկական գործունեության կազմակերպում՝ երեխաների մոտ գործունեության նպատակ դնելու, պլանավորելու, արդյունքի հասնելու նպատակով;
- երեխայի գործունեության կազմակերպման գործընթացում մանկավարժի դիրքորոշումը, որը բնութագրվում է երեխային առաջադրված նպատակին հասնելու ունակությամբ: Մանկավարժական կրկնակի հետազոտության ուսումնասիրման արդյունքները ցույց են տվել, որ ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության ձևավորման հոգեբանամանկավարժական տվյալ պայմանները նպաստում են երեխայի մոտ գործունեության խնդիրների լուծման հաստատակամության զարգացմանը, մեծահասակներից անկախանալու դրսևորմանը, սեփական գործունեության ինքնատիրապետման և ինքնագնահատման զարգացմանը, ինչպես նաև հանդիսանում է սոցիալ-անձնական հասունացման և դպրոցական ուսուցման պատրաստվածության նշանակալի գործոն:

Եզրակացություն

1. *Ուսումնասիրելով* նախադպրոցականի ինքնությունության ձևավորման մանկավարժական պայմանները եկա այն եզրահանգման, որ անհրաժեշտ են երեխայի մոտ ինքնությունության զարգացման հարցերով ծնողների հետ մանկավարժների փոխգործակցության կազմակերպում և ընտանեկան դաստիարակության համակարգում գործունեության նախաձեռնություններ, նախադպրոցական կրթական հատատություններում առարկայական-զարգացնող միջավայրի ստեղծում, որը նպաստում է երեխայի մոտ շահագրգռվածության զարգացմանը և առանց մեծահասակների օգնության գործունեության խնդիրները ինքնուրույն լուծելու ձգտմանը:
2. *Բացահայտելով* նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնությունության ձևավորման խնդիրը պարզ դարձավ, որ ինքնությունությունը անհատի առաջատար հատկություններից մեկն է, որն արտահայտվում է որոշակի նպատակներ դնելու և սեփական ուժերով դրանց հասնելու ունակությամբ, ինչը նախատեսում է անձի պատասխանատու վերաբերմունք նրա վարքի նկատմամբ, գիտակցաբար և պրակտիկորեն գործելու կարողություն, ոչ միայն ծանոթ միջավայրում, այլև նոր պայմաններում, ներառյալ ոչ ստանդարտ որոշումներ պահանջող համարը:
3. *Ելնելով* տեսական նյութի վերլուծությունից կատարվեց սույն եզրահանգումը՝ ինքնությունության զարգացման մոտեցուման համար անհրաժեշտ են պայմաններ, որոնք պահանջում են, որ երեխան անընդհատ դրսևորի անկախություն: Այս դեպքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել երեխայի անհատական առանձնահատկությունները և բնածին հակումները: Նույնանման պայմաններում տարբեր երեխաներ տարբեր կերպ են գործում, և ձեռքբերումների արդյունքը միշտ անհատական է: Եթե անկախությունը «մարզվում է» տարբեր իրավիճակներում տարբեր պայմաններով, ապա վերջում այն «ամրագրված է» որպես երեխայի դրական փորձ և դառնում է նրա անձի որակը:

Գրականության ցանկ

1. Ալան Ֆրոմի \\'Այբուբեն ծնողների համար\\'
2. Ինքնությունություն. պրակտիկ հոգեբանություն| Անուշ Ալեքսանյան
3. Խաչատրյան, Զորակ Ռաֆիկի (2016) Անձի ինքնությունությունը և զարգացման ճգնաժամը պատանեկան տարիքում.
4. Алиева, Т. Детская инициатива – основа развития познания, деятельности, коммуникации [Текст] / Т. Алиева, Г. Урадовских // Профессия– педагог. - 2014. - № 10. - С. 113-119.
5. Алекинова, О. В. Теория и практика образования в современном мире [Текст] / О. В. Алекинова // Теория и практика образования в современном мире: материалы V Междунар. науч. конф. – 2014. – С. 47 – 48
6. Крутецкий, В.А. Самостоятельность [Текст] / В.А. Крутецкий ;под ред. А.А. Смирнова // Психология : учеб. для пед. ин-ов. - М. : Учпедгиз,1962. - С. 514-515.
7. Алексеев, Н.Г. Самостоятельность [Текст] / Н.Г. Алексеев //Педагогическая энциклопедия : в 4т. Т 3. - М. : Сов. энциклопедия, 1966. - С.786-787.

Հավելված

Ինքնուրույնությունը նորարարական, ստեղծագործական գործընթաց է, որտեղ բոլոր բաղադրիչները կապված են: Ինքնուրույնության զարգացման համեմատական փուլերը(Աղյուսակ 2):

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնուրույնության զարգացման համեմատական տվյալներ:

Աղյուսակ 2

Տարիքային փուլ	Այս փուլում ինքնադրսևորման բնութագիրը.
Փուլ 1 2-3տարեկան	Վաղ և նախադպրոցական տարիքի սահմանին ծնողական կազմի հետ հարաբերությունների կերպարը և նրանց համատեղ աշխատանքը սկսում է սահմանափակել նախադպրոցական երեխայի ազատությունը, խոչընդոտել նրա ինքնուրույնության դրսևորմանը (Ա. և Լեոնտև, Դ. Բ. Էլկոնին, Վ. Վ. Կոնդրատովա): Ինքնուրույնության 1-ին դրսևորումներն առկա են, օրինակ, <<ապստամբող>> տարիքի փուլում, երբ տեղաշարժերի և արարքների մեթոդների տիրապետումը դարձնում են սեփական վարքագծի և աշխատանքի պատահական կարգավորման հավանականությունը: Ինքնադրսևորման հիմնական ախտանշանները ծրագրերի մեջ անսանձ ձեռներեցությունն են, այսինքն՝ հայտնվելը հնարավորության ինքնուրույն սեփական մտքերը կառավարել: Նախաձեռնությունն ու ծրագրումը ինքնուրույնության ձևավորման 1 - ին բաղադրիչներն են: Ինչպես ցույց է տալիս Գ. Ն.Գոդինայի ուսումնասիրությունը, 2-4 տարեկան տղաների ինքնուրույնության ձևավորման գործում մանկավարժական գործընթացը պետք է կենտրոնացած լինի հարաբերությունների նման ձևի ստեղծման վրա, երբ մեծահասակը հանդես գա որպես նմանակման օբյեկտ, ունենա կողմնորոշիչ ազդեցություն երեխաների գործողությունների վրա: Չափահասի դաստիարակչական արարքների արժեքը հնարավորություն է տալիս երեխային զգալ զգացում սեփական գործողությունների:
Փուլ 2 3-4տարեկան	3 տարիներեկան նախադպրոցականների ինքնուրույնության ներքո հասկացվում է համեմատաբար կայուն հոգեվիճակ, որը սերտորեն կապված է աշխատանքի առարկայական բովանդակության հետ, որտեղ այն հայտնվում է: Առարկայական գործունեության մեջ ինքնուրույնության զարգացումը ժամանակին լինելը

	երաշխավորում է նախադպրոցական տարիքի երեխայի հաջող մտավոր կայացումը Կամային ջանքերի հիման վրա աշխատանքի հաղթանակը համարվում է երեխայի համար լավագույն միջոցը՝ յուրացնելով շրջապատող աշխարհը, նրա հետագա էներգիայի ձևավորման համար: Սեփական ինքնությունը աշխատանքի նշանակությունը հասկանալու պահը շրջապատի և իր համար հենց այն է, որ պատրաստում է փոքրիկին դառնալ ինքնություն, որի նպատակն է ինքնություն կատարել արարքների մեծ մասը:
Փուլ 3 4-5 տարեկան	Երեխան արդեն կարող է իր սեփական դրդմամբ իր առջև դնել ծանոթ խնդիրներ և լուծել դրանք իրեն հայտնի ձևով մի քանի փոփոխված պայմաններում: Երեխայի ինքնությունությունն այս փուլում ավելի կայուն է՝ չնայած շարունակում է մնալ իրավիճակային, կախված առողջական վիճակից, էմոցիոնալ տրամադրությունից:
Փուլ 4 5-6 տարեկան	Ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների ինքնությունությունը բավականին կայուն է, տարբեր է: Նրանք ցույց են տալիս, ավելի շատ նախաձեռնություններ և աշխատանքի ստեղծագործական ինքնորոշում: Ավագ նախադպրոցականների ինքնությունությունը տեղի է ունենում բոլոր հնարավոր պարտավորությունների և հանձնարարությունների կատարման մեջ: Մա և երեխայի կողմից տարածված ճանաչված չափանիշի համատեղ գործունեության յուրացումն է, և հասակակիցները ազդեցությունը սեփական անձնական ու մեծահասակների հետ կապված իր վարքագծի, աշխատանքի հետ ասոցացնելու ունակությունը: Տրամաբանությանն աստիճանականորեն տիրապետելը նախադպրոցականին օգնում է կառուցել մի պարզ գործնական աշխարհընկալում, ստեղծում է ինքնություն մտորումներ, եզրակացություններ, նախադեպերի ընդհանրացումներ:

Հաշվի առնելով այդ փուլերը՝ կարելի է եզրակացնել, որ տարիքային բաժանումը բավականին պայմանական է և չի նշանակում, որ եթե երեխան 5-6 տարեկան է, ապա վերաբերում է 4-րդ փուլին: Որոշիչ դերը կախված կլինի անմիջապես երեխայի մտավոր զարգացման մակարդակից և մանկավարժի գործունեությունից ու գրագիտությունից: Ինքնությունության զարգացման արդյունավետության մեջ առավել մեծ նշանակություն ունի մանկավարժի որակավորումը, նրա գրագիտությունը և երեխայի անձի կայացման կարևորության ըմբռնումը: Դրան առանձին ուշադրություն է դարձվել Օ. Վ. Զիմինոն իր աշխատանքներում, ով ինքնությունության

զարգացման կարևորագույն պայման էր համարում մանկավարժի որակավորման, ինքնուրույնության և մանկավարժական գիտելիքների բարձրացումը: Բացի այդ, մանկան ինքնուրույնության հաջող զարգացման համար նախադպրոցական հաստատություններում օգտագործվում է արդյունավետ գործունեություն, այդ թվում, նախագծումը: Ելնելով վերոնշյալից՝ մենք կարող ենք եզրակացնել, որ ինքնուրույն լինելը երեխայի օբյեկտիվ անհրաժեշտությունն ու բնական պահանջմունքն է: Ինչպես նաև կարելի է ուշադրություն դարձնել, որ նախադպրոցականի ինքնուրույնությունը գիտակցվում է երեխայի պատրաստվածության և փորձառության գործունեության բոլոր հնարավոր խնդիրների լուծման գործում, որը համեմատաբար առանձնացված է չափահասից՝ կիրառելով կուտակված փորձը, գիտելիքները, ունակությունները, օգտվելով որոնողական գործողություններից կարևոր պատճառ է հանդիսանում սոցիալ - անձնային ձևավորման և դպրոցական ուսուցման պատրաստվածության համար :